

Monografia Sanktuarium OO. Paulinów na Skałce w Krakowie

Skałka jest jednym z najstarszych ośrodków osadniczych na terenie Krakowa. Niemal od samego początku swego istnienia odgrywała ważną rolę najpierw jako centrum duchowe, a później również kulturowe. W okresie średniowiecza stanowiła istotne ogniwo w sieci krakowskich *loca sacra*. Poprzez męczeńską śmierć świętego Stanisława Biskupa na terenie Skałki (1079) i poprzez uznanie św. Stanisława Patronem Polski, została ona równocześnie uznana za sanktuarium narodowe. Potwierdzeniem tego może być choćby fakt, że począwszy prawdopodobnie od 1320 roku, tzn. od koronacji Władysława Łokietka, wszyscy królowie polscy - z wyjątkiem Stanisława Leszczyńskiego i Stanisława Augusta Poniatowskiego - w przeddzień uroczystości koronacyjnych odbywali pieszą pielgrzymkę z Wawelu na Skałkę. Prawdopodobnie czasów średniowiecza sięga tradycja corocznych procesji ku czci św. Stanisława organizowanych w dniu 8 maja z Wawelu na Skałkę. Do grobu św. Stanisława Biskupa Męczennika ciągnęły rzesze pątników, w tym również władcy państw ościennych.

Szczególne role przypadła Skałce w okresie rozbiorów Polski. Obok Wawelu była drugim narodowym sanktuarium miasta Krakowa. Stanowiła istotny element aktywizujący tzw. „pątnictwo narodowe” do Krakowa, którego apogeum przypadało na przełom XIX i XX wieku. Obowiązującą regułą tych peregrynacji były odwiedziny Katedry Wawelskiej i Skałki.

W drugiej połowie XIX wieku pojawił się zamysł utworzenia w krypcie kościoła św. Michała na Skałce panteonu narodowego. Spoczęli tu luminarze polskiej kultury i nauki. Wybór Skałki nie był tu przypadkowy, chodziło o to, aby panteon ten powstał w pobliżu Wawelu, gdzie znajdują się groby królewskie. Właściwie dopiero cały zespół przestrzenny Wawel-Skałka można uznać za panteon narodowy.

Skałka jest wreszcie sama w sobie niezmiernie cennym obiektem architektonicznym. Przypomnijmy, że pierwotnie był tu kościół romański, zastąpiony w XV wieku przez kościół gotycki, który został rozebrany, aby ustąpić miejsca trójnawowemu, barokowemu kościołowi św. Michała (1734-1751).

Znaczącą rolę odegrała Skałka w rozwoju szeroko rozumianej polskiej kultury. Okresem, który szczególnie się wyróżnia, to lata Młodej Polski (1890-1918).

Już te krótkie uwagi wskazują na wielką rangę Skałki w kształtowaniu przez stulecia świadomości religijnej, kulturowej i patriotycznej wielu pokoleń Polaków. Do tej pory brak było obszerniejszych opracowań monograficznych dotyczących tego Sanktuarium. Istniejące studia ograniczały się zazwyczaj do wybranych problemów związanych z dziejami Skałki. Ową lukę w literaturze wypełnia najnowszy tom paulińskiego rocznika *Studia Claromontana*¹, który w całości poświęcony został Sanktuarium na Skałce. Na tom składa się 15 artykułów, które tworzą następujące grupy tematyczne: 1) dzieje kultu św. Stanisława i jego znaczenie w skali powszechnej i regionalnej, ze szczególnym uwzględnieniem roli Skałki w rozwoju tego kultu; 2) Sanktuarium skałeczne i wspólnota paulińska; 3) wybrane elementy architektury i sztuki. Zespół autorski tworzyli wybitni specjaliści, od szeregu lat prowadzący studia związane z Sanktuarium na Skałce. Problematyka poszczególnych artykułów dotyczy: *Historycznej roli Sanktuarium na Skałce* (J. Mozga); *Dziejów kultu św. Stanisława* (I. Kleszczowa); *Przedrozbiorowych procesji wawelskich ku czci św. Stanisława* (M. Jagosz); *Świadomości historycznej Wyspiańskiego i jego dramaty „Bolesław Śmiały” i „Skałka”* (S. Michalec); *Topografii i zabudowy Skałki* (M. Krasnowolska, I. Kmiotowicz-Drathowa); *Dziejów kościoła ŚŚ. Michała i Stanisława na Skałce* (T. Krauze); *Fundacji paulinów na Skałce* (K.S. Szafraniec); *Nieznanego rejestru z lat 1582-1672 dotyczącego Skałki* (J. Zbudniewek); *Bractwa Aniołów Stróżów na Skałce* (E. Krynicki); *Teologicznych podstaw kultu Aniołów Stróżów* (A.A. Napiórkowski); *Życia konwentu paulinów na Skałce w latach 1644-1688* (M.P. Nadratowski) oraz *w pierwszej połowie XIX wieku* (S. Kochan); *Sadzawki św. Stanisława na Skałce* (W. Skiernia); *Dekoracji rzeźbiarskiej J.J. Lehnera w kościele na Skałce* (K. Brzezina); *Ikonografii krypty na Skałce* (J. Daranowska - Łukaszevska). Integralną częścią wydawnictwa są zamieszczone na końcu fotografie.

Omawiana publikacja bardzo poszerza nasz zakres wiedzy o dziejach Skałki. Oczywiście bogata historia Sanktuarium i jego wybitna rola w kształtowaniu się świadomości religijnej i patriotycznej narodu polskiego sprawia, że w jednym wydawnictwie trudno jest pomieścić nawet hasłowo wszystkie przejawy aktywności Skałki na przestrzeni wieków. *Studia Claromontana* zapoczątkowały - jak mamy nadzieję - cykl podobnych opracowań, których celem (łącznie) będzie prezentacja wielowątkowej historii Skałki ujętej w sposób kompleksowy. Naszym bowiem zdaniem Skałka zasługuje na taką monografię, która winna stanowić swego rodzaju podsumowanie działalności Sanktuarium w okresie liczącym blisko tysiąc lat.

Antoni Jackowski

Przypisy:

¹ „Studia Claromontana”, 17, 1997. Red. J. Zbudniewek, Wydawnictwo OO. Paulinów.